

Offentlig tjenestepensjon – en pensjon å forsvare

Fra og med nyttår har Norge fått en helt ny pensjonsordning.

Folketrygden er endret, det samme er privat afp.

Tjenestepensjonsordningene i privat sektor er i ferd med å bli tilpasset prinsippene i ny folketrygd, med valgfri uttaksalder fra 62 år (hvis du har tjent nok) og pensjonsopptjening basert på alle år i arbeid.

Derimot er ikke prinsippene for offentlig tjenestepensjon endret. Den solidariske tenkningen som er basis for offentlig tjenestepensjon er vel verdt å forsvare. I samarbeid med De Facto har vi derfor laget denne kortversjonen av hva striden om pensjonsordning dreier seg om. Bakgrunnsmateriale for denne publikasjonen, se

www.forsvarpensjon.no.

To prinsipielt forskjellige måter å tenke pensjon på

Grunnlaget for offentlig tjenestepensjon er sikring av inntekt og livsgrunnlag når du ikke lenger kan være i arbeid. Nivået på alderspensjon er i prinsippet fastsatt til 66 % av tidligere inntekt.

Pensjonsnivået nås etter 30 års opptjening, og skal være mulig å nå selv om du har hatt noen år med omsorgsarbeid, arbeidsledighet eller utdanning. Avtalefestet pensjon er en mulighet til å gå av med pensjon fra 62 år uten at det medfører lavere pensjon resten av livet.

Ny folketrygd, privat afp og også regjeringens forslag til omlegging av pensjonssystemet i offentlig sektor (kombinasjonsalternativet eller påslagsalternativet) baserer seg på et helt annet prinsipp. All inntekt hele livet skal gi mer pensjon. Hvor mye du får i pensjon bestemmes av når du tar ut pensjonen. Om du samtidig har inntekt eller ikke har ingen betydning for hva du får i pensjon. I stedet for inntektssikring er pensjon en opparbeidet formue som du selv bestemmer når du skal begynne å ta ut. Årlig beløp beregnes ut fra antatt levealder for ditt årskull. Med tidlig uttak er årlig pensjon vesentlig lavere enn hvis du tar ut pensjon seint. Hvis du ikke tror du lever lenge, er det ingenting i veien for å ta ut pensjonen samtidig med at du er i fullt arbeid. Risikoen må du ta selv, for du må leve med pensjonsnivået på uttakstidspunktet resten av livet. Privat afp er gjort om etter samme mønster. Alle som er omfattet av afp-ordningen har rett til afp-tillegg, uavhengig av når de faktisk blir pensjonister.

Regjeringens forslag til omlegging av offentlig tjenestepensjon baserte seg på de samme prinsippene som folketrygden og privat afp. All inntekt skal gi pensjonsopptjening. I stedet for inntektssikring skulle tjenestepensjon gjøres om til et påslag etter modell fra privat afp.¹ Dette skulle skje innenfor omtrent samme utgiftsramme for arbeidsgiver, noe som i praksis må bety mindre pensjon for de som går av tidlig for å finansiere mer til de som står lenge i arbeid.

¹ Privat afp gir en pensjonsopptjening på 0,314 % av årlig inntekt opp til 7,1 G (G = grunnbeløp i folketrygden, nå 75 641, 7,1 G = 537 051). Inntekt på 400 000 gir ca. 1000 kr. i året mer i pensjon, akkurat hvor mye bestemmes av uttakstidspunktet. Regjeringens forslag til opptjeningsprosent for offentlig tjenestepensjon var 0,42 % for inntekt opp til 7,1 G, 1,77 % for inntekt mellom 7,1 og 12 G.

NOTAT FRA FORSVAR OFFENTLIG PENSJON – JANUAR 2011

Skjematisk kan forskjellen på offentlig tjenstepensjon og regjeringens forslag (og pensjonsordningene i privat sektor/ny folketrygd) framstilles slik:

	Offentlig tjenstepensjon	Regjeringens forslag (og privat sektor)
AFP	Tidligpensjon ved uttak før 67 år	Livsvarig tillegg til pensjon
Nivå AFP	62-64 år: Som dagens folketrygd ved 67 år med tillegg av 20 400 65-67 år: Det samme eller 66 % av sluttlønn Afp er ikke omfattet av levealdersjustering	0,314 % av inntekt opp til 62 år, delt på forholdstallet for ditt årskull (avhengig av levealder for årskullet og uttakstidspunkt)
Rett til AFP	Nesten alle kan gå av ved 62, forutsatt 10 år i offentlig tjenstepensjon (staten), 3 år med minst 20 % stilling (kommunene)	Rett til tidligavgang avhengig av opptjent pensjon. Pensjonen ved 67 år må være over minstepensjonsnivå
Pensjonsnivå	66 % av sluttlønn samt samordningsfordeler	Avhengig av inntekt hele livet samt uttaksalder. Tjenstepensjon tillegg til folketrygd og afp
Garantinivå	Garantert 66 % av sluttlønn, før levealdersjustering forutsatt 30 års opptjening	Ingen garanti for pensjonsnivå
Levealdersjustering	Alderspensjon (ikke AFP) levealdersjusteres	All pensjon levealdersjusteres
Regulering løpende pensjon	Lønnsvekst - 0,75 %	Lønnsvekst - 0,75 % (som regel lavere i privat tjenstepensjon)
Tidligpensjon	Avgang med AFP får ikke konsekvenser for framtidig alderspensjon	Pensjonsnivå resten av livet avhengig av avgangsalder
Pensjon og arbeid	AFP avkortes ved inntekt over 15 000 i året før 67 år	Ingen avkorting av pensjon mot arbeidsinntekt

Hvem taper på ny pensjon?

Når utgangspunktet for omlegging av offentlig tjenstepensjon er at kostnadene skal være omtrent de samme i gammel som i ny ordning, vil en omlegging skape vinner og tapere. Det viktigste er avgangsalder. Litt forenklet viser de fleste beregninger at de som må gå av før de er 66-67 år, vil få mindre i pensjon med pensjon etter mønster av privat sektor enn ved en videreføring av offentlig tjenstepensjon. Alle som kan stå lenger i arbeid vil få mer. Fordi helse og arbeidsbelastning er helt forskjellig avhengig av klasse, blir taperne de som er i hardt belastede yrker og i liten grad orker å jobbe etter fylte 62 år. Vinnerne vil bli de som har jobb til å leve med og i grunnen ønsker å jobbe så lenge de kan uansett. Mange av de som har de hardeste jobbene har i tillegg relativt lav lønn. Svært mange ville derfor ikke ha rett til å gå av ved 62 år. Kravet for å gå av ved 62 år er i privat sektor at du har nok opptjening til at pensjonen din er over minstepensjonsnivå ved 67 år. Dette er det mange som ikke har, spesielt i kommunal sektor. Vi ser nå at problemet blir synlig i privat sektor. I Posten er det 6- 700 som ikke har nok opptjening til å gå av ved 62 år. (Fri Fagbevegelse 25/1 – 2011). IndustriEnergis medlemsblad har i nr. 5 2010 et oppslag om en vaskeriarbeider som ikke har lov å gå av før hun blir 63 år og 5 måneder. I tillegg vil hun da bli minstepensjonist hele livet. Retten til tidligavgang i privat sektor har slik skapt en ny minstepensjonsfelle.

Hvordan holde folk i arbeid

Den viktigste begrunnelsen for at pensjonssystemet er lagt om er at det skal stimulere folk til å jobbe lengst mulig. Sparetiltakene i pensjon, dvs. indeksering (pensjon reguleres opp med 0,75 % mindre enn lønnsveksten i samfunnet) samt levealdersjustering er den samme i offentlig tjenstepensjon som i folketrygden. At pensjon gjøres om til formue er begrunnet med at det skal sørge for at folk står lengst mulig i arbeid. Tidlig uttak av pensjon skal gi mindre i årlig pensjon. Men samtidig har en fjernet de økonomiske motivene som gjør det lønnsomt for arbeidsgiver å holde folk i arbeid. I privat afp betaler arbeidsgiver deler av afp-utgiftene over drift. (25 % i LO-NHO-ordningen, 100 % i Spekters ordning). Dette er nå fjernet. I offentlig tjenstepensjon betaler arbeidsgiver mye av kostnadene når en går av med afp. Dette er med på å finansiere seniorpolitiske tiltak som redusert arbeidstid til samme lønn i mange kommuner. For mange i offentlig sektor er disse tiltakene viktige hvis de jobber etter fylte 62 år.

Særlig dagens unge taper på pensjonsreformen

Hensikten med levealdersjustering og indeksering av pensjon er å redusere staten pensjonsutgifter. De store taperne er ungdommen. Også med videreføring av offentlig tjenstepensjon vil de rammes, levealdersjusteringen vil for de som er rundt 25 år i dag redusere offentlig tjenstepensjon til rundt 57 % av sluttlønn. Med regjeringens forslag vil det gå enda dårligere, går du av ved 62 år ville alderspensjonen blitt rundt 50 %. I privat sektor vil pensjon for mange bli enda mindre. I praksis vil levealdersjusteringen tvinge mange til å starte egen pensjonssparing, pensjon privatiseres. Men hvem er det som har råd til det?

Regjeringen motarbeider offentlig tjenstepensjon

Regjeringas forslag til samordning av folketrygd og tjenstepensjon skaper følgende problemer:

- Regjeringen tolker grunnlovsvernet av opptjente pensjonsrettigheter slik at det bare er de som er født i 1958 eller tidligere som har en garanti for 66 % av tidligere lønn i pensjon. Dette er i strid med grunnlovsvernet slik det ble praktisert for eksempel når Stortinget la om sin pensjonsopptjening. Stortinget vernet all tidligere pensjonsopptjening.
- For de som har en garanti har Regjeringen valgt å tolke avtalen slik at det bare er 66 % av lønn som er garantert. Samordningsfordelene er ikke vernet. Alt du får i pensjon skal levealdersjusteres, og det er bare hvis samlet pensjon blir under 66 % av sluttlønn du får noe ut av garantien. I praksis er dette bare rundt 5 % av de som er omfattet av garantien. Dette kunne i stedet vært håndtert slik at 66 % var vernet, mens samordningstillegg utover det ble levealdersjustert. Dette hadde gitt en reell verning av opparbeidede rettigheter.
- Ansatte med kort opptjening og/eller deltid samt lav lønn får vanligvis mye mer enn 66 % av sluttlønn i pensjon. Dette skyldes måten en samordner tjenstepensjon med folketrygden. Når regjeringen bare vil garantere for 66 %, men ikke for resten av offentlig tjenstepensjon, er det et direkte angrep spesielt på lavtlønnedes pensjon. Foreløpig har ikke regjeringen kommet med forslag til samordningsregler med opptjening i ny folketrygd. Spesielt for lavtlønnede er det viktig at verdien av dagens samordningsregler videreføres.
- For de (få) som står i arbeid etter 67 år har regjeringen vedtatt at en bare beholder verdien av økt folketrygd opp til det nivået på samlet pensjon en hadde fått uten levealdersjustering. Tjener en opp mer fra folketrygden skal det trekkes fra i tjenstepensjonsordningen. Dette er en tilpasning som er direkte i strid med arbeidslinja i ny folketrygd, og kan ikke ha annen hensikt enn å provosere de som klarer å jobbe så lenge.
- For de som har oppsatt rett fra offentlig tjenstepensjon (tilsvarende fripoliser fra ytelsesordninger i privat sektor) så har en vedtatt at disse skal samordnes med rett til privat afp. Alle med opptjening i gammel folketrygd blir delvis skjermet, men med opptjening i ny folketrygd kan du risikere at rett til for eksempel 30 000 fra tjenstepensjon i offentlig sektor blir samordnet bort.

Mye av tilpasningen av offentlig tjenstepensjon til ny folketrygd er ikke en tilpasning av ordningene, men tvert imot en tilpasning i strid med de politiske målsettingene i ny folketrygd. Det er grunn til å minne om at en av forutsetningene for pensjonsforliket på Stortinget i 2005 var at **”Tjenstepensjon tilsvarende to tredjedeler av sluttlønn i offentlig sektor (bruttoordninger) videreføres.”** Uten en slik garanti hadde det vært umulig å få fagbevegelsen med på pensjonsreformen. Dessverre er det ikke mye av regjeringens arbeid med tilpasning som er i tråd med denne garantien. Men på tross av problemene som skapes er offentlig tjenstepensjon en solidarisk pensjon det er vel verd å forsvare.

Forsvar offentlig pensjon gir full støtte til forbundene i offentlig sektor når de varsler rettssak på grunnlag av grunnlovsvernet av opptjente pensjonsrettigheter. Vi vil også støtte innholdet i de forslag til krav som pensjonsrådgiver Harald Engelstad har foreslått (Klassekampen 20/1 – 2011):

- Folketrygd opptjening som skriver seg fra arbeid utenom pensjonsgrunnlaget (sluttlønn) bør fortsatt holdes utenom bruttogarantien.
- Enslige bør fortsatt ha rett på ¼ G holdt utenom bruttogarantien.
- De som arbeider etter 67 år bør få beholde verdien av økt pensjonsopptjening i folketrygden.
- Alderspensionister med særaldersgrense som ikke tar ut folketrygd før 67 år bør unntas fra levealdersjusteringen inntil regelverket for særaldersgrenser er avklart.